

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Н.М. Буць
Полтава

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ТРАНСЛЯЦІЇ ВИКОНАВСЬКОГО ДОСВІДУ У СТУДЕНТСЬКИХ ХОРОВИХ КОЛЕКТИВАХ

Народна виконавська майстерність складалася протягом тривалого часу в процесі співацької роботи багатьох поколінь народних виконавців. Процес трансформації співацького досвіду відбувався шляхом передачі знань та умінь від старших до молодших, від більш здібних, досвідчених до менш творчо самостійних, від майстрів – до учнів. Тому, природно, що метод вокального виховання у народному середовищі мав суто інтуїтивний характер. Він ґрунтувався на поступовому перейманні майстерності від одних співаків до інших і відбувався стихійно.

У сучасних народних хорах метод інтуїтивної трансляції співацького досвіду або копіювання може бути додатковим. Перш за все, потрібно прагнути до того, щоб молоді співаки свідомо оволодівали вокальними навичками. Саме такої позиції дотримується керівник українського народного хору „Калина” – заслужений діяч мистецтв України, професор Григорій Семенович Левченко. На сьогодні український народний хор „Калина” налічує понад 100 співаків, серед яких викладачі, співробітники Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, учні загальноосвітніх шкіл, але основу колективу складають студенти.

Григорій Семенович – майстер хормейстерської справи із високої літери, прекрасно володіє народним розспівом, широким диханням, почуттям імпровізаційного ансамблю. Його робота з колективом розпочинається з ансамблевого зіспівування хористів-початківців. У подальшій роботі він намагається досягати злагодженого звучання всього хору, щоб підголоски зливалися в єдиний хоровий ансамбль, при цьому вміло були показані тембри голосів, здійснюється навчання народному вокалу „з голосу”.

На думку Григорія Семеновича, якщо керівник сам не є народним співаком, він повинен серйозно та вдумливо вивчити мистецтво народних співаків, уважно вслуховуватися в їх манеру співу. Це дозволить йому побачити найкраще у традиційному виконавстві і знайти шляхи правильного виховання свого колективу. Тривале та всебічне вивчення місцевої манери співу виховує „вокальне вухо” керівника, що дозволяє йому контролювати звучання хору або окремого голосу і самому демонструвати той або інший звук. Практика доводить, що чуйний і досвідчений хормейстер здатний певною мірою оволодіти манерою свого хору та бути учителем-вокалістом для народних виконавців, навіть, якщо він пройшов професійну школу академічного напрямку.

Зазначимо, що процес навчання хоровому співу, охоплює не тільки дидактичний аспект, але й соціально-психологічний, що відтворює характер взаємовідносин у студентському колективі, соціально-психологічну атмосферу, яка відбиває рівень розуміння в системі „педагог (керівник) - студент (співак)”, „хорист-хорист”. Розглядаючи соціально-психологічний аспект навчальної діяльності хотілося б зупинитися на проблемі адаптації студентів-першокурсників – співаків-початківців до умов співу в хорі.

Поняття *адаптація* (лат. *adaptatio* – пристосовувати) у психології особистості тлумачать як пристосування індивіда до умов соціального середовища та існування в ньому [1, с. 107]. Актуалізація потенційної загрози, яку породжує не адаптованість до нових умов життєдіяльності, може виявитися у відсутності орієнтації в соціально-психологічному просторі студентського хорового колективу, що зумовлює певну ізольованість, негативно позначається на самооцінці особистості, на процесі міжособистісного спілкування. Усе це нерідко провокує втрату інтересу до вокально-хорової справи. Тому, проблема співаків-початківців полягає не тільки у тому, щоб сприйняти і зрозуміти нову для них систему вокально-хорового навчання, а й у тому, щоб прийняти її на емоційно-особистісному рівні, знайти в ній особистісні сенси.

Завдяки безперервній роботі досвідчених хормейстерів, вихованок Григорія Семеновича – Наталії Сулаєвої та Наталії Павленко, поповнення хору здійснюється через функціонування хорової студії. До хорової студії життєвий і творчий шлях приводить студентів, які мають від природи гарні вокальні здібності і бажання співати. У процесі подальшої роботи від заняття до заняття здійснюється вокально-хорова та концертно-виконавська підготовка співаків-початківців до професійної діяльності у хорі. Після того, як співаки-початківці одержали певні знання та вокально-хорові навички, настає відповідальний момент їх входження до основного складу українського народного хору „Калина”. Зазначимо, що цей процес відбувається невимушено, тепло, дружньо, на засадах рівноправності, з боку досвідчених хористів початківці відчують підтримку і розуміння.

Співацьке виховання народного хорового колективу потребує особливо ретельного та умілого підходу. Під час роботи зі співаками-початківцями, на думку Григорія Семеновича, керівникам-хормейстерам народних колективів потрібно використовувати два методи співочого виховання. Перший припускає переймання досвіду та окремих вокально-виконавських навичок співаками-початківцями від найкращих співаків. Так, у хорі „Калина” це здійснюється на прикладі заслуженої артистки України Наталії Мізевої та заслуженого працівника культури України Михайла Герасименка. Другий, систематичне тренування співацьких навичок під контролем керівника.

Успішній адаптації співака-початківця сприяє наявність у хоровому колективі позитивного *соціально-психологічного клімату*. Науковці доводять, що будь-який соціально-психологічний клімат перебуває під впливом умов життєдіяльності колективу, особливостей суспільної думки, психологічного зараження, наслідування, групової динаміки, особливостей міжособистісного спілкування тощо. [1, с.109]. Задля успішної адаптації співаків-початківців і підтримання позитивного соціально-психологічного клімату у хорі „Калина” Г.С. Левченко дотримується таких позицій:

- наявність позитивної перспективи для колективу та для кожного її учасника;
- достатня поінформованість про цілі та завдання колективу;
- задоволеність від процесу співу і неофіційного спілкування;
- довіра та висока вимогливість один до одного;
- ділова критика;
- вільне висловлювання власної думки;
- відсутність психологічного тиску як у хорі, так і ззовні;
- гордість хориста з того, що він належить до славетного колективу;
- прийняття на себе відповідальності за справи хору.

На нашу думку, феномен творчого довголіття українського народного хору „Калина” полягає у досягненні професором Г.С. Левченком позитивного соціально-психологічного клімату в студентському хоровому колективі, який сприяє задоволенню у студентів потреби у спілкуванні, розкриттю їх творчого потенціалу, позитивному ставленні до збереження та передачі вокально-хорової справи наступним поколінням. Упродовж 28 років існування хору „Калина”, склалася своя вокально-хорова школа, яка поєднує народну і академічну манери співу, і передається із покоління в покоління. Тому

на сьогодні „Калина” – бажаний та жаданий гість багатьох фестивалів та конкурсів як на Полтавщині, так і за кордоном. Завдяки багаторічній самовідданій праці керівника, сучасні музикознавці за високопрофесійний виконавський рівень український народний хор „Калина” розташовують поряд із Національним українським народним хором імені Г. Верьовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 448 с.
2. Шамина Л. Работа с самодеятельным хоровым коллективом. – М.: Музыка, 1983. – 176 с.

Н.О. Гончарова
Полтава

СИСТЕМА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ

Проблема профорієнтації, вибору профілю навчання та майбутньої професії є однією з найважливіших в системі освіти. Її розв’язання визначає не лише майбутній життєвий шлях особистості, а й надає сенс самому навчанню школярів.

Численні дослідження останніх років підтверджують, що успішне вирішення цієї проблеми вбачається як у розвитку психологічних особливостей учнів, так і у підвищенні рівня їх навчальних досягнень. Це сприяє формуванню професійних планів, оптимізує підготовку школярів до вибору майбутньої професії.

Згідно із Законом України “Про загальну середню освіту” профорієнтаційна робота має бути включена до системи освіти і виховання. Особливої уваги у цьому контексті потребує розкриття психологічних особливостей підлітків, підвищення їх навчальної мотивації, рівня навчальних досягнень, що створює більш сприятливу ситуацію для їх професійного самовизначення. Це пов’язано з концепцією 12-річної школи, якою передбачено застосування диференційованого, особистісно орієнтованого підходу до оцінювання навчальних досягнень кожного учня й врахування їх у професійному самовизначенні та подальшій профільній освіті старших підлітків [3].

Профорієнтаційна робота – це система науково-практичної діяльності загальноосвітньої школи, метою якої є професійне самовизначення учнів, що відповідає індивідуальним особливостям кожної особистості й потребам суспільства в кадрах. Уся шкільна робота повинна сприяти професійному самовизначенню учнів, насамперед виявленню й розвитку інтересів до професії, здібностей, нахилів та намірів. Професійна орієнтація може і повинна бути включеною до цілісної системи шкільної навчально-виховної роботи з учнями, оскільки метою школи є підготовка учня до виходу в самостійне життя після закінчення школи [4;7].

Щоб вибір професії випускниками основної школи був справді свідомим і вільним, необхідно враховувати взаємозв’язок умов профорієнтації, розвитку психологічних особливостей та навчальних досягнень старших підлітків.

Знання та врахування не стільки елементарної лінійної залежності “психологічні особливості – успішність навчання – вибір професії (інтереси, здібності і оцінки визначають успішність професійного самовизначення), а більш складної колової (спіралеподібної) залежності – “психологічні особливості особистості та рівень навчальних досягнень взаємопов’язані з умовами профорієнтації”. Інакше кажучи, існує можливість, через здійснення на високому ступені реалізації зовнішніх і внутрішніх умов профорієнтації, спонукати учнів до розвитку їх психологічних особливостей та зростання рівня навчальних досягнень, що забезпечить нові, кращі умови для професійного самовизначення підлітків [7].